

Хасан ХАСАН

Омуртаг, България

**ЗА ЕТИМОЛОГИЯТА НА НЯКОЛКО ТОПОНИМА
ОТ РАЙОНА НА СЕЛО КОНОП (КУЛФАЛАР),
ОБЛАСТ ТЪРГОВИЩЕ**

**On the etymology of several toponyms from the area of
the village of Konop, region of Targovishte**

The article studies the etymology of some toponyms in the area of the village of Konop, Targovishte region. The dialectal features of the base appellatives have been taken into consideration. Special attention has been paid to the geographic description of the locations and to the historical data.

Keywords: country, derivation, dialectal forms, etymology, toponym, microtoponym.

Село Коноп до 1934 година се нарича Кулфаллар. Според административното деление на страната сега селото се намира в община Антоново, област Търговище, но през различни исторически периоди то се числи към състава на различни общини.

Освобождението го заварва с изцяло турско население, но през 1881 година то се изселва в Турция. След 1891 година в селото идват преселници от селата Паламарца, Глогинка (община Попово) и от съседните села Китино и Моравка. През 1900 година селото има население от 119 турци и двама българи.

В землището на селото са намерени останки от поселищен живот от римско време (I–III век), ранната византийска епоха (V–VI век), Второто българско царство (XII–XIV век). Намерени са останки от кера-

мика, земеделски сечива, части от оръжие (върхове на копия и стрели) и други артефакти.

Водещ мотив при създаването на този скромнен труд, който е втора част от планирана поредица, е било убеждението ми, че топонимите, подобно на другите елементи на народното творчество, си имат свои особености, богато историко-географско съдържание и заслужават да бъдат запазени и изследвани. Даването на имена на местности е било народно творчество, освен в определени случаи, когато топонимите са създавани или трансформирани с декрети на властта.

Основната цел на настоящия труд е да се продължи работата по събиране, записване и изследване в етимологичен аспект на местни имена (микротопоними) от района на село Коноп, област Търговище. В него е направен опит да се покаже, че има и определени географски аспекти при възникването на топонимите.

За постигане на тази цел са поставени няколко задачи:

1. Събиране на исторически сведения за местностите: от информатори или писмени източници.
2. Географско (теренно) проучване за по-добър резултат при последващото цялостно изследване.
3. Езиков анализ и опит за обяснение на етимологията.
4. Опит за обща характеристика на някои специфични особености на отделни топоними.

В изложението е представена историко-географска информация, в която може да има елемент, играл роля на фактор при възникване на топонимите. Лансират се виждания и се правят опити за обяснение на произхода на някои произволно избрани топоними от района на селото, като накрая за всеки топоним е направена свободна интерпретация на български.

Саръ ендѣк [Sarı endek] – сух дол, сега обрасъл с дървесна растителност, с начало на изток, непосредствено след първия голям завой до пътя между селата Коноп и Моравка и свършващ преди Гисидереси. Граничи на север и юг в началото си с обработваеми площи, след това на север с пасище и накрая от двете страни с горист терен. От застроената част на селото е на юг-югоизток.

Разказва се, че от Саръ ендек са вземали червена пръст за мазане на къщите, идвали са от съседните села – от Априлово до село Бостан. Преди национализацията на земята дошли три жени с волска кола от село Конак, но при копането пръста отгоре се свлякла, затиснала едната и тя починала.

Произход: турски *sarı* (саръ ‘жълт’), *endek* (ендек ‘дол’). Подобни топоними, за определени по признак долове, са срещани и в други части на землището на селото, но различното в този случай е, че цветът на пръстта на дола е хубава червена и не съвпада с думата предаваща този характерен признак в топонима т.е *саръ*.

Може да се предположи, че името идва от *saar endek*. *Saar* (саар ‘глух’, *sağır* в литературна форма) и *endek* (ендек ‘изкоп, ров, яма’), т.е. ‘дол, който не стига до река’. В случая ерозията на временно течащите в дола потоци запълва с наноси края му към Гиси дереси и затова той може да се възприеме и като глух дол, който не стига до потока.

Друго предположение е, че името може да е сродно с това на гората, която е отсрещар отвъд местността *Ески екинник*, и носи името *Саарън корусу* (*Sarın korusu*). Възможно е първоначално името да е било *Саарън ендее* (Саар ‘глух’ и -ън – окончание за принадлежност) – по прякора на човека, собственик на гората. След изпадане на втората *a* и последния звук на първата дума (*n*), втората дума получава основната си форма *ендек*. В свободен превод на български може да се предаде като ‘Жълт(и) дол’.

Гисѝ дересѝ [*Gisi deresi*] – ляв приток на река Черни Лом (*Кене-вирлик дереси* – *Kenevirlik deresi*), събира водите си от чешми и временно течащи потоци, на изток от село Моравка до кравефермите. На изток от село Коноп потокът минава между местностите *Стойнинин йери* (*Stoyninin yeri*), *Тодрунун йасаа* (*Todrunun yasa*), *Кирезлик* (*Kirezlik*) по левия бряг, а *Ески екинник* и *Саялък* – по десния бряг. Влива се в Черни Лом до местността Алабан йери (*Alaban yeri*).

На левия му бряг под местността *Стойнинин йери* има плочесто каменно разширение, върху което жените от горната махала са перяли дрехите на семействата си, а долната махала перяла дрехите си върху подобна плоча под *Отул* (*Otul* ‘стубел’) сега чешма.

В района на селото потокът събира водите си от следните чешми: *Маджар апанън чешмеси* (Masar apanın çeşmesi), *Белбер апанън чешмеси* (Belber apanın çeşmesi), *Оланбърджък* (Olanbirçik), *Таш чешме* (Taş çeşme) и *Чешме* (Çeşme).

Под местността *Тодрунун йасаа* потокът е бил преграден и е направено малко изкуствено езеро, наречено *Ибраимин гюлу* (İbraimin gölü ‘езерото на Ибраим’), по името на строителя си Ибрахим Маджаров (Masarın İbrahim). То е съществувало няколко години, децата са ловели риба и раци в него, но по-късно разрушено от прииждане на водата.

Произход: турски *gisi* (гиси – с местно значение ‘дрехи и друго за пране’), а литературната форма е *гийиси* (*giyisi*, със значение ‘облекло, дрехи’), *deresi* (дере ‘поток’), *si-* е окончание за принадлежност за думи, завършващи на гласна в трето лице единствено число). На български може да се предаде с ‘Потокът за пране’.

Ескі екинник [Eski ekinik] – обработваеми площи (ниви) на изток от селото отвъд *Гиси дереси* естествена негова западна граница. На север местността граничи със *Саялък* (Sayalık), а на юг границата сега е незабележима. Преди одържавяването на земята е имало плет, служещ за граница с нивите на село Моравка. Той е започвал от *Белберин чешмеси* над *Гиси дереси* и е стигал до *Саарън корусу*. Имало е и плетена порта при *Маджарапанън чешмеси*, правена от моравчанина Куру Пею. От моравската страна местността е била гора, която е изгоряла и после изкоренена. Сега мястото е ниви и носи имената: *Кьок йери* (Kök yeri) или *Йанък йер* (Yanık yer), а границата се определя от долчинката *Маджар апанън чешмесинин ендее* (Masar apanı çeşmesinin ende).

Разказва се, че *Ески екинник* е била житницата на селото и почвата е била по-плодородна. В началото на 60-те години на миналия век, когато там са сеели тютюн, през пролетта на две поредни години поройни дъждове отнесли плодородния слой на почвата. Пътят към *Ески екинник* е бил винаги този, който се ползва и сега покрай *Оланбърджък*, пресичащ *Гиси дереси*.

Ески екинник: турски произход, от *eski* (ески ‘стар’), *ekinnik* (екинник – производно съществително от “екин”, която е диалектна форма на думата *жито*, но с литературно значение ‘посев, посято, засято’, и

наставката *-ник*, оформено под диалектно влияние). Литературната форма на наставката е *-lik* (използва се за образуване на съществителни имена от именни основи, в това число и имена на местности), станала съгласно вокалната хармония *-лик* (-lik) показваща място, където се намират еднотипни неща, назовани в корена. Топонимът може да има и по-правилна форма *Ески екинлик*. *Буудай* (buğday) ‘жито’ е литературната форма на *екин*. В свободен превод на български топонимът може да се предаде като ‘Старата житница’.

Саарън корусу [Saarın korusu] – гора, намираща се на изток от селото, отвъд *Гиси дереси* и *Ески екинник*, спускаща се до потока *Оджакъой дереси* (Osaköy deresi) на изток. На север граничи със Саялък, а на юг отделни разклонения достигат до шосето за град Омуртаг. В Саарън корусу преобладаващо дърво е дъбът с характерен подлес, а гората е известна с растящите пролетно време лютивки. Тя винаги се използвала за добив на дърва за огрев и е била собственост на един Сали ага, който бил *саар* ‘глух’. Той я оставил за обществено ползване при изселването си в Турция, вероятно около 1880 година.

Топоним с турски произход: *Saar-in* (*саар* ‘глух’ и *-ън* – окончание за принадлежност; правилната форма на думата е *sağır-in*), *koru-su* (кору ‘кория’, а *-su* (су) е окончание за принадлежност в трето лице единствено число. На български името може да се интерпретира като ‘Гората (корията) на глухия’.

Саялък [Sayalık]; **Ескй саялък** [Eski sayalık; Eskisayalık] – залесена територия с южна граница Ески екинник. На север граничи с река Черни Лом, на изток се спуска до Оджакъой дереси, а на запад до устието на Гиси дереси. Това е изкуствено залесена площ след одържавяването на земята. Местността е била мера (пасище) с храсти, за което се ползва и думата *чораллък* (çorallık). Там са пасли стадата на селото. В края на 60-те години на 20-ти век местността е залесена, частично с американски дъб. В най-западната част на местността е останала малко естествена растителност, която по-късно е изкоренена и е засаден бор. Специална делегация пътува до София с молба Саялък да остане мера за стадата на селото, но искането е отхвърлено. Във връзка с произхода на името се разказва, че отдавна преди идването на сегашните заселници в долния

западен край на местността е имало кошари за овце и оттам идвало и името.

Произход: турска диалектна форма *saya* (сая ‘кошара’) и *-lik* (-лък – словообразователна наставка, която се използва за образуване на съществителни имена от именни основи, в това число и имена на местности), за да се укаже мястото, където има неща (множественост), показани в корена). Литературната форма на кошара е *ağıl* (ааъл). Във втората форма преди Сайалък е поставено прилагателното *Eski* (Eski ‘стар’). Българската интерпретация може да бъде ‘Кошарите’ или ‘Старите кошари’.

Отул [Otul] – много стар стубел, съществувал и по време на идването на заселниците от село Паламарца в началото на миналия век (1908–09 г.). Стубелът е бил от издялан дървен ствол с капак от камък и отвор отпред за пълнене на вода. Цялата долна махала оттам е пиела вода. През 1973 г. е преустроен в чешма от семейството на Боба Осман (Осман Мехмедов). Дори и сега, през сушави години или при проблем с водопровода, Отул е надежден източник на вода за селото. Сега вече се нарича и Отул чешмеси.

Произход: турски – от диалектната *Otul* (Отул – стубел). Литературната форма е *hotul* (хотул). На български топонимът може да се преведе като ‘Стубела’.

Кирезлик [Kirezlik] – под север-североизточния край на селото. Местността е от Отул до дола на *Tassıs* (Tassıs) и *Çeşme* (Çeşme) – под къщите на Касим уста (Касим Османов) и Доктора (Мустафа Сеидов) до Гиси дереси. Преди 40-те години на миналия век там е имало много диви череша (плодовете им били с приятен вкус), които са били толкова нагъсто, че можели катерачи да се прехвърлят от едно дърво на друго. През 50-те години на века били останали само три черешови дървета.

Произход: турски *Kirez-lik* с литературна форма *Kiraz-lik* от (кираз ‘череша’), *-lik* (-лък) – наставка за определяне на мястото, където има еднотипни неща, показани в корена, т.е. ‘череша’. Топонимът на български може да се предаде като ‘Черешака’.

Чешме [Çeşme] – чешма, която се намира в непосредствена близост до селото, на североизток под последните къщи на долната махала, малко встрани от черен път за пасищата (*Бюк и Кючюк мера*), обработваните площи на селото отвъд Черни Лом, както и за селата Долна и Горна Кабда.

Разказва се, че през петото десетилетие на двадесети век е имало само извор, от който е направена малка чешма от Хаджи (Дауд) ага (Наси ага е единственият хаджия в селото); доста по-късно тя е удължена от Неджиб ага (Necip aга) – Неджиб Ахмедов.

Чешме се ползва за водопой на животните от долната махала на селото и за питейна вода през сушави години. Тя е един сигурен източник, защото водата ѝ е с постоянен дебит, не намалява или се увеличава през годината.

Произход: от турски *çeşme* (чешме ‘чешма’). При думата ударението е на първата сричка и при свободно произнасяне от местните хора, носители на езика, може да се долови разликата между нея и обикновената дума за чешма, която има същия звуков състав. При правилно произношение *Чешме* се разбира като име само на тази чешма. Името се използва самостоятелно, без да участва в словосъчетания с други уточняващи думи от рода на *Таи чешме*. На български топонимът се предава с ‘Чешмата’.

Тасъс [Tassis] – чешма, която се намира в непосредствена близост до селото, на североизток под последните къщи на долната махала, малко встрани от черен път за пасищата и обработваните площи отвъд река Черни Лом, близо до Чешме. Първо от извора е бил направен дървен стубел и много по-късно – проста каменна чешма. В средата на 90-те години на миналия век Аптула ага (Aptulla aга) – Аптула Юмеров – обнови чешмата и сега тя е замазана и с бетонни корита. Рядко се използва и новата производна *Тасъс чешмеси*. Това е чешмата с по-особен вкус на водата и не е особено предпочитана за пиене, а се ползва за битови нужди и водопой; казва се че водата е безвкусна.

Произход: турски *Tassis* (Тасъс) с литературна форма *datsiz* (датсъз ‘безвкусен’), от корена *dat* (дат ‘вкус’) и наставката *-siz* (съз, на български ‘без’), образуваща думи, показващи липсата на качества от именни

корени, и показва липсата на това, което е показано в корена, в случая 'вкус'). На български може да се предаде като 'Безвкусната чешма'.

Алабаан йери [Alabaan yeri; Alabaanyeri] – **Алабаан бачеси** [Alabaan baçesi; Alabaanbaçesi] – обработваема площ (нива) североизточно от селото, на десния бряг на река Черни Лом. Граничи с река Черни Лом на юг, с Кючюк мера на север, на изток с нивите, наречени Аджъларън йери (Acıların yeri). Почвата е алувиална и преди национализацията на земята се е ползвала като зеленчукова градина, там са растели 3-4 ябълкови и няколко крушови дървета.

Алабак е прякор на собственика на земята, българин от гр. Омуртаг. Той отглеждал зеленчуци, които поливал от кладенец, намиращ се на горния, северен край на градината. Кон е въртял устройството (наречено от местните *тулумба*), което вадело вода от кладенеца за поливане. До национализацията на земята Алабак е работил градината си.

Произход: турски – *Alabaan* (алабаан 'принадлежащ на Алабак'), *yer* (от йер 'земя, място') и окончанието *-i* (-ъ – окончание за принадлежност в трето лице единствено число за думи, завършващи на съгласна). Втората част на втория топоним *бачеси* произхожда от *baçesi* с корен *baçe* (баче 'градина') и *-si* (окончание за принадлежност за думи, завършващи на гласна). Литературни форми са *Alabağ-in yer-i* и *Alabağ-in bahçe-si* – със съответните наставки за принадлежност, които в диалектната форма *алабаан* ги няма. Топонимът на български може да се предаде като 'Земята // Градината на Алабак'.

При представянето на топонимите на първо място са дадени оригиналните им местни диалектни форми със специфичния им начин на изговор, след това и възможните литературни форми.

При анализа на произхода им се стига до думи, потвърдени от основни речникови източници.

В края на текста за всеки топоним е направена свободна (без всякакъв ангажимент за прецизност) описателна интерпретация на български – това улеснява и цялостното възприемане на анализа за произхода на имената.

Топонимите са част от географската среда, в която се отразяват езикът и историческите събития, затова те са основни при изучаването им. Изследването беше направено с теренно проучване на природогеографските особености на обектите, като при необходимост се отбелязват отделни компоненти на природната среда. Същевременно при проучването бе взет предвид и коментарът на местни хора, свързан със социалните и икономическите процеси и промени в развитието на района, за да се свърже хорологичното с хронологичното, което да помогне при последващия езиков анализ.

Изучаването на топонимите бе по-трудно, когато коренът е видоизменен в една или друга степен под различни езикови влияния. Поради това при събирането и изучаването е обърнато внимание и на етноконфесионалния състав на населението.

Има случаи, когато трудно се стига до същността на произхода на топонимите, поради неточно възприемане на основното понятие или разглеждане на топонима в тесен лингвистичен и исторически смисъл, без да се изследва в географски аспект, например *Саръ ендек*. Затова при доста случаи е неизбежен и се налага отчитане на географския елемент (физико- или икономикогеографски) на проучването, който има определено значение при анализа. Местните хора не могат да дадат обяснение за произхода на *Саръ ендек* и не го интерпретират, вероятно поради това, че думите, съставляващи топонима, имат ясно значение, но не разкриват същността му. В такива случаи можем да приемем, че топонимът вероятно е много стар. Не е изключено да е възникнал преди последното заселване на селото и да е бил препредаден от населението на съседните села или пък да има промяна в първоначалния звуков състав на първата форма – явление, което често се наблюдава при топонимите. Преиначава се първичната форма и се отива към втора форма със смислено значение, но вече напълно или частично загубващо информацията за произхода си. Такъв феномен се наблюдава даже с имената на близки населени места.

Трите имена *Отул*, *Чеиме* и *Тасъс* сами носят характеристики на топоними, но за разширяване на периметъра им се ползва и определителната думичка *йанъ* със значение ‘мястото при’, т.е ‘местността при Отул’, като формите са: *Отул йанъ*, *Чеиме йанъ* и *Тасъс йанъ*.

Интересен е случаят, при който се използват два топонима за една и съща местност с частично изменен звуков състав, но с едно и също значение: *Отул* и *Отул чеимеси*; *Ески саялък* и *Саялък*, *Алабаан бачеси* и *Алабаан йери*; При по-подробен анализ на употребата на топонимите се вижда, че има една определена възрастова диференциация при ползвателите им. По-възрастните (останали почти единици) ползват формата *Алабаан бачеси* и следващите първи форми, а по-младите ползват топонима *Алабаан йери* и следващите втори. При това вероятно определящ фактор за ползването е дали говорещият е живял по време на използването на земята като градина, или е получил информацията от предишно поколение, без да е реален свидетел на използването на земята по първичен признак като градина. В случая при *Отул* също може да се направи аналогия по ползването на топонима и вида на обекта като източник на вода. Но при *Ески саялък* и *Саялък* подобна аналогия не може твърдо да се наложи, защото не е регистрирана промяна на ползване, форма или освидетелстване от по-възрастни лица, а само се констатира една забележима диференциация при ползване му от определени фамилии.

Някои от представените топоними са сложни съществителни и като имена на местности се изписват слято на турски, което е дадено в средните скоби.

В заключение може да се каже, че не всички виждания за изследваните топоними са окончателни, но това е труд, който продължава вече поставеното от автора начало на подобен род проучвания в този район. Стремещът е и с въвеждането на някои нови нюанси при общото изследване на представените топоними значително да се разшири историко-географският фон, улесняващ изследването, и да се обхванат максимален брой топоними.

Литература

- Апостолов 1999:** Апостолов, К., Археологически паметници, находки и проучвания в Омуртагския край. – В: Град Омуртаг и Омуртагския край. Т. I. Варна, с. 50-54.
Ангелова-Атанасова 1996: Ангелова-Атанасова, М., Топонимията на Горнооряховско. В. Търново, 1996..

I. ТОПОНИМИЯ И ОЙКОНИМИЯ

Мутафов 1999: Мутафов, В., Промени в поселищния и демографски облик на Омуртагския край в последната четвърт на XIX век. – В: Град Омуртаг и Омуртагския край. Т. I. Варна, с. 273.

Състояние и проблеми на българската ономастика. Т. 8. В. Търново, 2006.

Banguoğlu 1995: Banguoğlu, T., Türkçenin grameri, Ankara.

Türk tarih kurumu basım evi 1988: Türkçe sözlük 1, 2, Ankara,.

Acaroğlu 1988: Acaroğlu M., Bulgaristanda türkçe yer adları klauzu, Ankara

Sabev 2005: Sabev O., The village of Chikendin/Liliak(Bulgaria) a place-name palimpsest

Хасан Якуб Хасан, Н-к сектор в Дирекция
"Социално подпомагане" – гр. Омуртаг;
тел.: 0605/4167, мобилен: 0888887292,
e-mail: vipbg1@abv.bg
Address: town of Omurtag, Targovishte district,
street Generalska 73-A, flat 5, floor (storey)2,
letter box 36